Νίκος Ζουρνατζίδης: "Ποντιακοί Χοροί, Τότε και Σήμερα"

Νίκος Ζουρνατζίδης: "Ποντιακοί Χοροί, Τότε και Σήμερα"

Γράφει ο *Κώστας Ευαγγελινός*

Οι Ποντιακοί χοροί αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς των Ποντίων, με τους χορούς να αντικατοπτρίζουν τις κοινωνικές ομάδες και τις διασυνδέσεις του Πόντου με γειτονικούς πολιτισμούς. Με αφορμή την πρόσφατη θαυμάσια εκδήλωση στον σύλλογο Ποντίων Ν. Φιλαδέλφειας Ν. Χαλκηδόνας «Δ. Υψηλάντης» με ομιλητή τον Νίκο Ζουρνατζίδη καταθέτω το σχετικό σημείωμα.

Ο Νίκος Ζουρνατζίδης, ειδικός μελετητής στους Ποντιακούς χορούς, αναφέρθηκε εκτενώς στις διαφοροποιήσεις των χορών ανά περιοχή του Ανατολικού και Δυτικού Πόντου και στις σχέσεις των Ποντίων με τη Δυτική Αρμενία και τη Γεωργία, οι οποίες επηρέασαν το χορευτικό ύφος και τις παραδόσεις της περιοχής παρουσιάζοντας ταυτόχρονα κοινά χαρακτηριστικά στοιχεία. Κάθε περιοχή είχε τη δική της μουσική, τα δικά της όργανα και τους δικούς της χορούς.

Ο Νίκος Ζουρνατζίδης υπογράμμισε ότι υπάρχουν πάνω από 180 διαφορετικοί χοροί στον Πόντο, οι οποίοι διαφέρουν μεταξύ τους ακόμα και σε μια φιγούρα, αναδεικνύοντας έτσι τη δυναμική και τον πλούτο της παράδοσης. Αυτή η πολυμορφία, όμως, φαίνεται να χάνεται τα τελευταία χρόνια, καθώς οι παραδοσιακοί χοροί έχουν εξελιχθεί από ατομικά μέσα έκφρασης σε συλλογικές παραστάσεις με στοιχεία ομοιομορφίας, που συχνά αγνοούν τη συναισθηματική και πολιτιστική ένταση των αυθεντικών χορών και των μεμονωμένων χορευτών.

Η παρουσία των χοροδιδασκάλων, σύμφωνα με τον Ζουρνατζίδη, έχει διαδραματίσει αρνητικό ρόλο στην εξέλιξη αυτή. Αντί να ενθαρρύνουν τους χορευτές να εκφράσουν τη χαρά τους και τη σύνδεσή τους με την παράδοση, οι δάσκαλοι δημιουργούν "παραστάσεις" με σκιερά, σφιγμένα πρόσωπα, καταστέλλοντας, με αυτό τον τρόπο, την αυθεντικότητα και την ελεύθερη έκφραση που χαρακτήριζαν τις παραδοσιακές χορευτικές πρακτικές.

Στην ομιλία του επισήμανε επίσης ότι οι Ποντιακοί χοροί δεν είναι πολεμικοί χοροί, και η εμφάνιση με στρατιωτικά εξαρτήματα ή σφαίρες είναι ανακριβής και παραπλανητική. Οι Ποντιακοί χοροί είναι, κυρίως, χοροί εκδήλωσης χαράς και κοινωνικής συνεύρεσης, και αυτή η αναπαράσταση τους με στρατιωτικά στοιχεία και κραυγές μόνο την αυθεντικότητα των παραδόσεων πλήττει.

Ένα ακόμα σημαντικό σημείο στην ομιλία του Ζουρνατζίδη αφορούσε την αλλαγή στη μουσική παράδοση χρήσης της λύρας. Στην παραδοσιακή εποχή, οι οργανοπαίκτες της λύρας έπαιζαν εν κινήσει, καθώς συμμετείχαν στους κυκλικούς χορούς, δημιουργώντας μια ενότητα με τους χορευτές. Ωστόσο, σήμερα, η λύρα παίζεται κυρίως με καθιστό τον λυράρη στο πάλκο, μια αλλαγή που αποσυνδέει τη μουσική από τη χορευτική κίνηση και επηρεάζει την θέση των δακτύλων στο όργανο και κατά συνέπεια τον ήχο.

Τέλος, ο Ν. Ζουρνατζίδης δεν παρέλειψε να αναφερθεί στις παραδοσιακές φορεσιές των Ποντίων, όπως η βράκα και το φέσι, οι οποίες είχαν ιδιαίτερη σημασία στην εποχή τους. Παράλληλα, υπογράμμισε τις επιδράσεις της αστικής τάξης της Τραπεζούντας και άλλων πόλεων του Πόντου στην χορευτική συμπεριφορά και την ενδυμασία, με την εισροή στοιχείων από τη δυτική και κεντρική Ευρώπη, γεγονός που άλλαξε την εμφάνιση των παραδοσιακών φορεσιών.

Παρουσίασε διάφορα ντοκουμέντα που καταγράφουν τις παραδοσιακές χορευτικές πρακτικές του Πόντου. Ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία που ανέφερε ήταν το παράδειγμα ομάδων 5-6 ατόμων από διαφορετικές περιοχές, οι οποίοι χόρευαν ταυτόχρονα τον ίδιο χορό με μικρές διαφοροποιήσεις. Αυτή η "ομαδική" εκτέλεση των χορών δείχνει την ανάγκη για συντονισμένη συνεργασία και εκφράζει τη συλλογική διάσταση της παράδοσης. Παράλληλα, οι μικρές διαφοροποιήσεις από ομάδα σε ομάδα ή ακόμα και εντός της ομάδας (όπως μια διαφορετική κίνηση ή παραλλαγή βήματος) καταδεικνύουν την ιδιαίτερη σημασία που είχαν οι τοπικές παραλλαγές και οι διαφορές μεταξύ των κοινοτήτων. Αυτή η προσέγγιση επιτρέπει στους χορευτές να διατηρούν την προσωπική τους ελευθερία και να ενσωματώνουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των τοπικών παραδόσεων, ενώ ταυτόχρονα διατηρούν τη συνολική αρμονία και το "ταυτόχρονο" της χορευτικής διαδικασίας.

Ενώ οι απόψεις του Ν. Ζουρνατζίδη είναι ιδιαίτερα σεβαστές στον τομέα της λαογραφίας και των παραδοσιακών χορών, υπάρχουν και άλλες σχολές σκέψης που προβάλλουν διαφορετικές απόψεις για την εξέλιξη των Ποντιακών χορών.

Ο Ν. Ζουρνατζίδης, καταλήγοντας, υποστηρίζει την ανάγκη για επιστροφή στις ρίζες των Ποντιακών χορών και στην αυθεντικότητα της παράδοσης, με σεβασμό στην ιστορία και την πολιτιστική ταυτότητα του Πόντου. Μάλλον ήταν τυχεροί όσοι παρακολούθησαν την διάλεξη και αξίζουν συγχαρητήρια στο σύλλογο Ποντίων για την πρωτοβουλία.